

Як розрізнити члени
речення.

Синтаксис.

Головні та другорядні члени
речення.

Спосіб вираження складеного підмета

- іменник у називному відмінку + іменник в орудному відмінку з прийменником: Знову в серці дивовижно щастя з мрією сплелись. (О. Олесь)

УВАГА !

Присудок при такому підметі має стояти в множині. Якщо підмет ужитий в однині, тоді іменник у називному відмінку – підмет, а в орудному – додаток:

З журбою радість обнялась.

Структура складеного іменного присудка: Дієслово - зв'язка + іменна частина

Увага!

При іменниках у називному відмінку можуть вживатися частки **це, то, ось**, які теж входять до складу присудка:

Вірний приятель- **то** найбільший **скарб**. (нар.тв.)
Дружити – **значить бути** старанним **учнем** у школі вимогливості (В.Сухомлинський).
Дружба народів – **це злагода й мир**. (М.Рильський)

Іменна частинна складеного присудка може
включати порівняльні сполучники *як, ніби,
мов, наче, начебто, нібито та ін.:*

Степ – **як** суцільний **криштал**ь (О.Гончар).

Подих рідної землі – **наче хліб** з долоні мама.

Подих рідної землі – **ніби ласка** наймиліша (В.
Крищенко).

Складений дієслівний присудок

Складені дієслівні присудки не треба плутати з простими, які мають при собі додатки або обставини мети, виражені неозначеною формою дієслова.

Об'єктний інфінітив відповідає на питання додатка й співвідноситься з окремим діячем: дієслово – присудок та неозначена форма дієслова – різносуб'єктні дієслова.

Мені радять жити без ілюзій (Л.Забашта)

Порівняйте: мені радять, щоб я жила без ілюзій.

Інфінітив мети в реченні є
обставиною мети при дієсловах зі
значенням руху, переміщення в
просторі та ін.

Птиці зелені у пізню пору **спати**
злетілись на свіжий проруб (Л.
Костенко)

Порівняйте: птиці злетілись на проруб,
для того щоб спати.

Додаток

Неозначена форма дієслова виступає в ролі додатка, коли:

А) вона стосується повнозначного дієслова, яке самотійно може виступати в ролі присудка

(подає вечеряти – подає вечерю, подає книжку);

Б) дія, позначувана дієсловами в особовій і неозначеній формах, стосується різних осіб

(навчив майструвати – він навчив, а хтось буде майструвати)

Додаток, виражений неозначеною формою дієслова, називають інфінітивним.

Означення.

Неузгоджене означення

Як відрізнити родовий відмінок неузгодженого означення і непрямий додаток у родовому відмінку.

Порівняємо словосполучення:
картина художника і чекання поїзда.

Здебільшого неузгоджене означення залежить від іменника недієслівного походження, а непрямий додаток – від іменника дієслівного походження.

За цією ознакою у словосполученні **картина художника** іменник **художника** – неузгоджене означення, бо вказує на ознаку (чия?) і залежить від іменника недієслівного походження **картина**.

У словосполученні **чекання поїзда** іменник **поїзда** є додатком, оскільки вказує на об'єкт дії (а не на ознаку) і залежить віддієслівного іменника **чекання**

Крім того, треба пам'ятати:

- **Неузгоджене означення часто можна замінити узгодженим:**

сік з лимона – лимонний сік;

спів солов'я – солов'їний спів;

зошит учня - учнівський зошит;

будинок з каменю - кам'яний будинок;

але: чоловік в окулярах , підручний з алгебри (заміна не можлива).

- **Неузгоджене означення можна перетворити на сполучення підмета і присудком:**

прохання матері – мати просить;

повернення керівника – керівник повертається;

виступ артистів – артисти виступають.

Тут узгоджене означення позначає творця дії

- **неузгоджене означення можна перетворити на поширене означення чи підрядне речення:**

костюм для концерту – костюм, призначений для концерту;

альбом для малювання - альбом, призначений для малювання,
або альбом, у якому малюють.

Якщо такі перетворення не можливі, залежний іменник виступає додатком:

Підкорення (чого?) космосу, бо підкорюють (що?) космос;
виконання (чого?) плану, бо виконують (що?) план.

Прикладка

Щоб не помилитися при визначенні прикладки,
потрібно пам'ятати:

1. **З двох іменників – власного імені людини й загальної**

назви – прикладкою є загальна назва: **поетеса** Леся

Українка, **композитор** Микола Лисенко, **драматург** Іван
Тобілевич, **гетьман** Іван Мазепа.

2. **Якщо ж власна назва не є ім'ям людини, то вона**

виступає прикладкою: мати **Україна**; команда **“Динамо”**,

фірма **“Роксолана”**, автомашина **“Таврія”**

3. **Власні імена (прізвища, імена, імена по батькові) є прикладами, якщо вони уточнюють загальну назву:**

Се новий тухольський боярин, **Тугар Вовк**, справляв великі лови на грубу звірину (І.Франко).

4. **У словосполученні, що складається з двох загальних іменників, прикладкою є те слово, що має значення якісної характеристики, родової ознаки, соціальної або національної належності, указує на рід діяльності:**

лікар-**стоматолог**, студент - **заочник**

За прикладку не треба вважати:

- ✓ Прізвища до імен та імен по батькові;
- ✓ Деякі складні слова, утворені з двох іменників: плащ-палатка, будинок-музей, вагон-ресторан, стоп-кран;
- ✓ Сполучення синонімів та антонімів: путь-дорога, стежки-доріжки, рід - плем'я, імпорт-експорт, купівля-продаж;
- ✓ Асоціативні сполучення: хліб-сіль, батько-мати, жар-птиця.

Такі словосполучення не розчленовуються на підпорядковуване і підпорядковане, а виступають одним членом речення

Обставина

Увага!

- Неозначена форма дієслова виступає в ролі обставини мети після дієслів руху або стану :

пішов подивитися – пішов, щоб подивитися

- Щоб не плутати обставини з додатками, треба звернути увагу на формування запитань: вони мають бути природними, як у живій мові.

1. У реченні **Діти йдуть до школи** іменник з прийменником **до школи** виступає обставиною (куди?). У реченні **Діти виміряли відстань від алеї до школи** ставимо запитання (до чого?). Отже, це додаток

2. Якщо ж до одного й того самого члена речення доречним є запитання додатка й обставини, тоді потрібно звернути увагу на семантику. Значення має те, про що йдеться – про просторове поняття чи на об'єкт дії:

Сидіти на стільці (на чому?) – конкретний предмет, над яким можна виконати якусь дію.

Відпочивати в лісі (де?) – просторове поняття.

Отже, іменник з конкретним лексичним значенням тяжіє до додатка, а з менш конкретним – до обставини.

3. А в реченні **Діти були в бабусі** до слів **у бабусі** можна поставити два доречних запитання: **діти були (де?) у бабусі** і **діти були (у кого?) у бабусі**.

Отже, цей член речення може бути і обставиною, і додатком.